

DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.10.2024.14>
УДК 343.98:343.13 (477)

Руслан Богданюк,

аспірант Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України
м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1631-9179>,
e-mail: bogdanyuk.r.i@gmail.com

Правові засади та організаційні засоби подолання протидії під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності

Руслан Богданюк

У статті наголошено на важливості протидії кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності через те, що вони спричиняють непоправну шкоду фінансово-економічній безпеці держави, бізнесу тощо. Метою статті стало окреслення правових й організаційно-тактичних заходів із подолання протидії, що вчиняється під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Визначено, що правові засади нейтралізації протидії розслідуванню закріплені в положеннях чинного законодавства, що вказує на потребу відповідності всіх організаційних заходів положенням закону. З'ясовано, що для позначення всіх можливих форм поведінки представників органів досудового розслідування слід оперувати поняттям «засіб», а їх традиційна диференціація передбачає виокремлення правових (передусім кримінально-правових і кримінальних процесуальних) та організаційних засобів. Визначено, що кримінально-правові засоби передбачають притягнення особи до відповідальності за вчинення тих діянь, що передбачені основною частиною КК України, кримінальні процесуальні засоби включають слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, а також заходи забезпечення кримінального провадження, а організаційні засоби нейтралізації протидії розслідуванню стосуються ефективної комбінації кримінально-правових і кримінальних процесуальних засобів, комплексного залучення необхідних сил і засобів, налагодження ефективної взаємодії тощо.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, господарська діяльність, протидія, досудове розслідування, правова засада, організаційно-тактичний засіб.

Постановка наукової проблеми. Розслідування та судовий розгляд кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності досить часто характеризуються протидією. До її вчинення вдаються суб'єкти, зацікавлені в результатах розгляду справи. Такі дії мають різне значення: окремі з них підлягають додатковій кримінально-правовій кваліфікації, адже становлять самостійний склад кримінального правопорушення, а деякі не спричиняють настання юридично вагомих наслідків, однак усе одно суттєво ускладнюють кримінальну процесуальну діяльність сторони обвинувачення.

Кінцева мета протидії, як правило, полягає в унеможливленні вчинення завдань кримінального провадження, тобто реалізації функцій кримінального та кримінального процесуального права. Це засвідчує необхідність подолання всіх форм протидії, що реалізуються окремими

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Disclaimer

The funder had no role in the study design, data collection and analysis, decision to publish, or preparation of the manuscript.

Contributors

The author contributed solely to the intellectual discussion underlying this paper, case-law exploration, writing and editing, and accept responsibility for the content and interpretation.

Declaration of Competing Interest

The author declare that they have no conflict of interest.

LEGAL PRINCIPLES AND ORGANIZATIONAL MEANS OF OVERCOMING COUNTERACTION DURING THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES IN THE FIELD OF ECONOMIC ACTIVITY

The article emphasizes the importance of combating criminal offenses in the field of economic activity, since they cause irreparable damage to the financial and economic security of the State, business, etc. The purpose of the article is to outline the legal, organizational and tactical measures aimed at overcoming the counteraction which is committed during the investigation of criminal offenses in the field of economic activity. It is determined that the legal framework for neutralizing counteraction to an investigation is enshrined in the provisions of current legislation, which indicates that all organizational measures should comply with the provisions of law. It is found that to denote all possible forms of behavior of representatives of pre-trial investigation bodies, the concept of "means" should be used, and their traditional differentiation involves the allocation of legal (primarily criminal law and criminal procedure) and organizational means. It is determined that criminal law means provide for bringing a person to liability for committing the acts provided for in the main part of the Criminal Code of Ukraine, criminal procedural means include investigative (search) and other procedural actions, as well as measures to ensure criminal proceedings, and organizational means of neutralizing counteraction to an investigation relate to an effective combination of criminal law and criminal procedural means, comprehensive involvement of the necessary forces and means, and establishment of effective interaction, etc.

Keywords: criminal offense, economic activity, counteraction, pre-trial investigation, legal basis, organizational and tactical means.

суб'єктами на стадії досудового розслідування. Задля цього представники слідчих підрозділів мають використовувати всі наявні у їх розпорядженні засоби, користуватися науково обґрунтованими рекомендаціями та постійно підвищувати рівень своєї професійної компетенції.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Окремі аспекти протидії під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень знайшли своє наукове осмислення в роботах О. Александренко, Л. Аркуші, О. Бауліна, В. Бахіна, П. Біленчука, Т. Варфоломєєвої, В. Галагана, В. Гончаренка, В. Гусевої, Л. Гули, О. Гуміна, М. Даньшина, В. Корж, М. Корнієнка, Є. Лук'янчикова, В. Нора, О. Ромців, Р. Степанюка, Р. Шехавцова, В. Шепітька, Б. Щура та багатьох інших. Науковці систематизували попередні розробки, суттєво їх збагатили, вдосконалили, тим самим забезпечивши підґрунтя для сучасних наукових розвідок.

Останнім часом конкретні засоби подолання протидії розслідуванню розкрито й схарактеризовано в роботах Є. Лук'янчикова зі співавторами. Автори зауважують, що неабияку роль у подоланні протидії відіграють тактичні прийоми, тактичні комбінації та операції. Окреслено ними також перспективи використання психологічного впливу на свідомість особи, що можливе за умови можливості вільного обрання лінії своєї поведінки під час кримінального провадження¹.

Окремі аспекти провадження співробітниками Національного антикорупційного бюро України заходів щодо нейтралізації протидії розслідуванню корупційних діянь розглянув Р. Недов. Автором до таких заходів віднесено, зокрема, використання оперативної інформації, ефекту раптовості, оперативно-розшукових і криміналістичних прийомів; проведення оперативних комбінацій щодо захисту свідків і потерпілих; шифрування відомостей про свідків; використання спеціальних технічних засобів тощо².

Грунтовно до формулювання парадигми використання окремих криміналістичних знань під час нейтралізації протидії розслідуванню підійшли О. Васильківський і С. Радецький. Автори запропонували вдосконалити процедуру подолання протидії розслідуванню таким чином: проводити тренінги слідчих за участю психологів, спрямовані на забезпечення злагодженої роботи в колективі; збільшити кількість висококваліфікованих кадрів, покликаних на здійснення діяльності з розслідування злочинної діяльності; посилювати міжнародне співробітництво, зокрема, задля обміну досвідом між провідними правоохоронними органами ЄС та США; запровадити до «арсеналу» слідчого прогресивні засоби та методи, що можуть ефективно використовуватися під час розслідування злочинної діяльності; використовувати можливості OSINT у розслідуванні³. Таким чином, автори дотримуються різних підходів до розроблення нових методів і засобів у подоланні протидії розслідуванню, однак поза увагою досі залишаються ті, що стосуються та можуть бути ефективними в подоланні протидії, застосованій під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

¹ Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є., Микитенко О. Б. Тактичні засоби подолання протидії розслідуванню. Innovative Approaches to the Progressive Solution of Scientific Research Problems: XVI International scientific and practical conference (Valencia, March 27-29, 2024) Valencia, Spain. International Scientific Unity, 2024. С. 68-74.

² Недов Р. С. Деякі особливості здійснення заходів, спрямованих на нейтралізацію детективами Національного антикорупційного бюро України протидії розслідуванню корупційних кримінальних правопорушень. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матер. VIII Міжнародної науково-практичної конференції. Частина II (м. Дніпро, 15.03.2024). Дніпро: ДДУВС. 2024. С. 127-130.

³ Васильківський О. В., Радецький С. В. Використання криміналістичних знань під час нейтралізації протидії розслідуванню. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2024. № 70. С. 82-85. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.70.16>.

Ruslan Bohdaniuk

**RECHTSGRUNDSÄTZE
UND ORGANISATORISCHE
MITTEL ZUR ÜBERWINDUNG
DER GEGENWIRKUNG
BEI DER UNTERSUCHUNG
VON STRAFTATEN
IM BEREICH DER
WIRTSCHAFTSTÄTIGKEIT**

Der Artikel hebt die Bedeutung der Bekämpfung von Straftaten im Bereich der Wirtschaftstätigkeit hervor, da sie der finanziellen und wirtschaftlichen Sicherheit des Staates, der Unternehmen usw. irreparablen Schaden zufügen. Ziel des Artikels ist es, die rechtlichen, organisatorischen und taktischen Maßnahmen zu skizzieren, die darauf abzielen, die bei der Ermittlung von Straftaten im Bereich der Wirtschaftstätigkeit begangenen Gegenmaßnahmen zu überwinden. Es wird festgestellt, dass die Rechtsgrundlage für die Neutralisierung von Gegenmaßnahmen bei Ermittlungen in den Bestimmungen der geltenden Gesetzgebung verankert ist, was bedeutet, dass alle organisatorischen Maßnahmen mit den gesetzlichen Bestimmungen übereinstimmen müssen. Es wird festgestellt, dass der Begriff „Mittel“ zur Bezeichnung aller möglichen Verhaltensweisen von Vertretern der Ermittlungsbehörden verwendet werden sollte, und dass ihre traditionelle Unterscheidung die Zuweisung rechtlicher (in erster Linie strafrechtlicher und strafprozessualer) und organisatorischer Mittel beinhaltet. Der Autor stellt fest, dass die strafrechtlichen Mittel dazu dienen, eine Person für die Begehung der im Hauptteil des Strafgesetzbuches der Ukraine vorgesehenen Handlungen zur Verantwortung zu ziehen, die strafprozessualen Mittel umfassen Ermittlungs- (Durchsuchungs-) und andere prozessuale Handlungen sowie Maßnahmen zur Sicherstellung der Strafverfolgung, und die organisatorischen Mittel zur Neutralisierung der Gegenmaßnahmen gegen eine Ermittlung beziehen sich auf eine wirksame Kombination von strafrechtlichen und strafprozessualen Mitteln, die umfassende Einbeziehung der erforderlichen Kräfte und Mittel sowie die Schaffung einer wirksamen Interaktion usw.

Stichworte: Straftat, Wirtschaftstätigkeit, Gegenmaßnahmen, Ermittlungsverfahren, Rechtsgrundlage, organisatorische und taktische Mittel.

Мета статті — визначити правові засади й організаційні заходи з подолання протидії, що вчиняється під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Положення криміналістичного вчення про протидію розслідуванню кримінальних правопорушень та її нейтралізацію дотепер залишаються несистематизованими та декілька неузгодженими. Така ситуація стосується й окремих термінів, і напрямів діяльності, і різновидів форм протидії, і способів її нейтралізації. Тому перш ніж перейти до визначення заходів, спрямованих на нейтралізацію протидії розслідуванню кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, вважаємо за потрібне піддати аналізу типові підходи вчених до розуміння цих питань.

О. В. Александренко, яка ґрунтовно підійшла до визначення криміналістичних проблем подолання протидії розслідуванню, запропонувала з метою побудови ефективної системи нейтралізації будь-яких форм протидії використовувати: 1) заходи подолання протидії, що належать до компетенції правоохоронних органів; 2) заходи, що проводяться із залученням сил держави та суспільства⁴. Тобто авторка наголосила на тому, що в контексті протидії розслідуванню необхідно обов'язково використовувати ті повноваження, що гарантовані правоохоронцям законом, однак не слід у цьому питанні нехтувати й іншими, якими зокрема, наділені співробітники державних і недержавних установ та ін.

О. І. Ромців виокремила такі групи засобів подолання протидії, які доцільно застосовувати під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності, серед яких:

1) правові, що поділяються на кримінально-правові заходи й процесуальні заходи;

2) організаційно-тактичні заходи. Кримінально-правові заходи — це ті, що встановлюють відповідальність за дії, котрі можна кваліфікувати як елементи протидії розслідуванню. Процесуальні заходи охоплюють ті, що пов'язані зі збереженням таємниці слідства, заходи кримінально-процесуального примусу; негласні слідчі (розшукові) дії. Організаційно-тактичні заходи — це ті, що пов'язані з психологічним забезпеченням процесу подолання протидії, уособлені специфічними тактичними й організаційними заходами. Застосування правових засобів спрямоване на подолання протидії шляхом отримання та фіксації інформації про таку протидію чи створення умов щодо неможливості злочинцями здійснювати такі дії.

Окрім цього, у контексті подолання протидії розслідуванню злочинів у сфері службової діяльності, як визначає О. І. Ромців, доцільно реалізувати такі заходи: 1) отримати інформацію про вчинене злочинне діяння та можливих учасників; розробити попередній план розслідування; 2) залучити фахівця для визначення основних етапів розслідування злочину, алгоритму слідчих (розшукових) дій; 3) визначити цілі, методичний підхід до розслідування; 4) спрогнозувати та запобігти можливим проявам форм і способів протидії розслідуванню злочину в цілому чи окремих його епізодів; 5) забезпечити подолання інформаційної неповноти слідчої ситуації; 6) спланувати проведення всіх необхідних, відповідно до ситуації, слідчих (розшукових) дій у максимально короткі строки; 7) подолати різні перешкоди, що обумовлені несприятливими чинниками слідчої ситуації; 8) розробити найбільш обґрунтовані слідчі версії стосовно розслідуваної події; 9) передбачити заходи технічного характеру (дослідження камер спостереження, зняття інформації з каналів зв'язку, спостереження за особою); 10) визначити напрями застосування спеціальних технічних засобів для своєчасного виявлення протидії

⁴ Александренко О. В. Криміналістичні проблеми подолання протидії розслідуванню : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2004. С. 78-79.

Ruslan Bohdaniuk

**PRINCIPES JURIDIQUES ET
MOYENS ORGANISATIONNELS
POUR SURMONTER LA
CONTRE-ACTION PENDANT
L'ENQUÊTE SUR LES
INFRACTIONS PÉNALES DANS
LE DOMAINE DE L'ACTIVITÉ
ÉCONOMIQUE**

L'article souligne l'importance de la lutte contre les infractions pénales dans le domaine de l'activité économique, car elles causent des dommages irréparables à la sécurité financière et économique de l'État, des entreprises, etc. L'objectif de cet article est de présenter les mesures juridiques, organisationnelles et tactiques visant à surmonter la contre-action commise au cours de l'enquête sur les infractions pénales dans le domaine de l'activité économique. Il est établi que la base juridique de la neutralisation de la contre-action lors d'une enquête est inscrite dans les dispositions de la législation actuelle, ce qui indique que toutes les mesures organisationnelles doivent être conformes aux dispositions de la loi. Il est établi que le concept de « moyens » devrait être utilisé pour désigner toutes les formes possibles de comportement des représentants des organes d'enquête préliminaire, et que leur différenciation traditionnelle implique l'attribution de moyens juridiques (principalement le droit pénal et la procédure pénale) et organisationnels. L'auteur détermine que les moyens de droit pénal permettent d'engager la responsabilité d'une personne pour avoir commis les actes prévus dans la partie principale du code pénal ukrainien, que les moyens de procédure pénale comprennent les actes d'enquête (perquisition) et d'autres actes de procédure, ainsi que les mesures visant à garantir la procédure pénale, et que les moyens organisationnels de neutralisation de la contre-attaque à une enquête sont liés à une combinaison efficace de moyens de droit pénal et de procédure pénale, à l'implication complète des forces et moyens nécessaires, et à l'établissement d'une interaction efficace, etc.

Mots clés : infraction pénale, activité économique, contre-attaque, enquête préliminaire, base juridique, moyens organisationnels et tactiques.

Правові засади та організаційні засоби подолання протидії під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності

розслідуванню і для його подолання; 11) синергетично реалізувати оперативно-розшукові заходи та процесуальні дії зі спеціальними технічними засобами та можливостями, що забезпечило б ефективне подолання протидії розслідуванню⁵.

Про правові й організаційні засади подолання протидії розслідуванню економічних злочинів вказав і В. В. Піддубний. Серед правових заasad автор визначив нормативні акти, які спрямовані на врегулювання суспільних відносин у сфері економіки. До організаційних заasad ним віднесено: «залучення необхідних сил і засобів; налагодження взаємодії; планування; керівництво та координацію дій учасників розслідування»⁶.

Науковою розробкою суміжної із нашою проблематикою, як подолання протидії розслідуванню злочинів у сфері оподаткування, займався І. В. Грицюк. Автор вказав, що тактичні прийоми подолання протидії полягають у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, використанні спеціальних знань, можливостей медіа (засобів масової інформації). До дій, що сприяють нейтралізації протидії автором віднесено: огляд (місцевості, приміщення, предметів та документів); вивчених кримінальних справ; обшук, виїмка; допит свідка, підозрюваного, обвинуваченого; очна ставка та інші слідчі дії. Вказує вчений ще й на можливості використання спеціальних знань у подоланні протидії, зокрема, в контексті залучення спеціалістів до слідчих (розшукових) дій. Окрім цього, відповідно до проведеного ним дослідження під час розслідування злочинів у сфері оподаткування, найбільш поширеними є призначення та проведення економічної експертизи, почеркознавчої експертизи та технічної експертизи документів. Наголошує І. В. Грицюк також на вагомому значенні взаємодії слідчих з іншими працівниками правоохоронних органів, працівників підприємств, установ, організацій у реалізації заходів, спрямованих на нейтралізацію протидії⁷.

Є. Ю. Бузоверя поряд із типовими заходами нейтралізації протидії розслідуванню, що здійснюється злочинними угрупованнями, пропонує виокремлювати ще й спеціальні. До таких автор, зокрема, відносить: 1) уміле використання оперативної інформації щодо визначення задумів організованої злочинної групи, а також їх подальших кроків; 2) активне використання ефекту раптовості під час проведення оперативно-розшукових заходів і затримання членів організованої групи; 3) проведення тактичних операцій, спрямованих на захист свідків і потерпілих від тиску на них злочинців, забезпечення їх безпеки; 4) конспірацію анкетних даних про свідків і потерпілих у процесуальних документах; 5) проведення допитів, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232 КПК), в умовах відсутності безпосереднього контакту свідків і потерпілих з підозрюваними та обвинуваченими; 6) проведення оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій з метою виявлення і нейтралізації осіб, які сприяють розголошенню слідчої таємниці; 7) проведення тактичних операцій; 8) відсторонення від розслідування слідчих і працівників оперативно-розшукових підрозділів, які підозрюються у неформальних зв'язках з окремими членами злочинних угруповань та ін.⁸.

⁵ Ромців О. І. Особливості подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2016. С. 6-7.

⁶ Піддубний В. В. Подолання протидії розслідуванню злочинів економічної спрямованості : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2020. С. 137.

⁷ Грицюк І. В. Протидія розслідуванню злочинів у сфері оподаткування : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Ірпінь, 2012. 259 с.

⁸ Бузоверя Є. В. До питання нейтралізації протидії виявленню та розслідуванню злочинів. Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції: матеріали XI міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 18-19 травня 2018 року). Суми: Видавничий дім «Ельбродо». С. 88.

Ruslan Bohdaniuk

ZASADY PRAWNE I ŚRODKI ORGANIZACYJNE PRZECIWDZIAŁANIA PODCZAS ŚCIGANIA PRZESTĘPSTW W DZIEDZINIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Артикул podkreśla znaczenie zwalczania przestępstw w dziedzinie działalności gospodarczej, ponieważ powodują one nieodwracalne szkody dla bezpieczeństwa finansowego i gospodarczego państwa, biznesu itp. Celem artykułu jest nakreślenie prawnych, organizacyjnych i taktycznych środków mających na celu przezwyciężenie przeciwdziałania, które jest popełniane podczas dochodzenia w sprawie przestępstw w dziedzinie działalności gospodarczej. Ustalono, że podstawa prawna do neutralizacji przeciwdziałania w śledztwie jest zawarta w przepisach obowiązującego ustawodawstwa, co wskazuje, że wszystkie środki organizacyjne powinny być zgodne z przepisami prawa. Ustalono, że dla oznaczenia wszystkich możliwych form zachowania przedstawicieli organów postępowania przygotowawczego należy posługiwać się pojęciem „środków”, a ich tradycyjne rozróżnienie polega na podziale na środki prawne (przede wszystkim prawa karnego i postępowania karnego) oraz organizacyjne. Autor określa, że środki prawa karnego przewidują pociągnięcie osoby do odpowiedzialności za popełnienie czynów przewidzianych w głównej części Kodeksu karnego Ukrainy, środki postępowania karnego obejmują czynności śledcze (przeszukiwanie) i inne czynności procesowe, a także środki zapewniające postępowanie karne, a środki organizacyjne neutralizacji przeciwdziałania śledztwu odnoszą się do skutecznego połączenia środków prawa karnego i postępowania karnego, kompleksowego zaangażowania niezbędnych sił i środków oraz ustanowienia skutecznego współdziałania itp.

Słowa kluczowe: przestępstwo, działalność gospodarcza, przeciwdziałanie, postępowanie przygotowawcze, podstawa prawna, środki organizacyjne i taktyczne.

На підставі узагальнення типових підходів вчених до аналізу тих засобів і методів, що можуть проводитися в цілях нейтралізації протидії розслідуванню можемо констатувати, що найчастіше для їх позначення використовують саме поняття «засіб». На нашу думку, такий підхід є абсолютно коректним, адже відповідно до його етимологічного значення це «прийом, який спеціальна дія, що дає можливість здійснити щонебудь, досягти чогось; спосіб»⁹. Таким чином, при використанні поняття засіб у контексті нейтралізації протидії розуміється цілеспрямована дія, що має певний спеціальний характер, у нашому сенсі — кримінальний процесуальний характер.

Щодо підходів до диференціації засобів нейтралізації протидії, то найчастіше їх класифікують на правові та організаційні або як їх ще називають організаційно-тактичні. Оскільки загалом криміналістичні рекомендації взагалі-то мають тактичний характер, а під криміналістичною тактикою розуміють систему «наукових положень і заснованих на них прийомів та рекомендацій з організації і планування досудового розслідування...»¹⁰, вважаємо, що для позначення засобів подолання протидії розслідуванню слід оперувати поняттям «організаційні». При цьому організаційні засоби завжди будуть втіленням найкращих тактичних рекомендацій щодо нейтралізації як протиправних форм протидії, так і законних. На нашу думку, засоби подолання протидії розслідуванню слід розглядати з урахуванням тих форм, стосовно яких їх застосування буде найбільш ефективним. Цим принципом ми будемо користуватися і в межах нашого дослідження.

Під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності окремими особами та групами осіб найчастіше реалізуються такі форми протидії:

приховування і знищення слідів кримінального правопорушення, у тому числі й цифрових (87%);

2) приховування і знищення інформації, пов'язаної з подією кримінального правопорушення, що має доказове значення (48%);

3) вплив на учасників кримінального судочинства (46%);

4) втручання в діяльність органів досудового розслідування та тих, що здійснюють правосуддя (21%);

5) реалізація суб'єктом кримінального правопорушення окремих дій, як форм особистого захисту (надання неправдивих показань; відмова давати показання; неприбуття на виклики; переховування від органів досудового розслідування та суду; імітація захворювання тощо) (86%).

Перша група форм протидії розслідуванню найчастіше реалізується як спосіб приховування вчиненого кримінального правопорушення. Залежно від виду слідів, які намагалися знищити особи, зацікавлені в результатах кримінального провадження, то стосовно, наприклад, підобрених документів, слід розглянути можливість використання спеціальних криміналістичних знань. Те ж саме стосується і цифрових слідів, але для цього необхідно виявити та вилучити носії такої інформації (комп'ютери, мобільні термінали, пристрої, призначені для зберігання інформації тощо) або отримати доступ до хмарних сховищ, де зберігалася знищена інформація. Фіксація інформації, що зберігається в мережі Інтернет може бути зафіксована за методикою протоколу Берклі. Для відновлення, вилучення, копіювання та аналізу інформації, що зберігається на носіях інформації, можна залучити спеціаліста у галузі цифрової криміналістики. Тобто відновлення знищених слідів, їх частини може визна-

⁹ Словник. Портал української мови та культури. URL: <https://slovnnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B1>

¹⁰ Головкин М. Б. Криміналістика (Криміналістична тактика) : навч. посіб. / М. Б. Головкин, Л. А. Остапенко, І. П. Осипенко, М. П. Черненко. Чернівці : Чернівецький національний технологічний університет, 2017. С. 5.

ватися засобом подолання такої форми протидії, що була спрямована на їх знищення.

Друга група типових форм протидії розслідуванню кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, мабуть найбільш складна для нейтралізації, адже складно визначити джерело інформації про подію кримінального правопорушення, якщо її було знищено. Це зумовлено й тим, що найчастіше досліджувана нами група кримінальних правопорушень вчиняється шляхом реалізації інтелектуальних способів, тому їм не завжди притаманні матеріальні сліди та матеріалізовані джерела інформації. Водночас коли форми протидії розслідуванню пов'язані з впливом на окремих осіб, які ще не набули статусу учасників кримінального провадження, то передусім виникає тактичне завдання щодо отримання відомостей про таких осіб, установлення інформації, якої вони володіють та їх подальший допит або опитування (залежно від того, який вони потенційно набудуть процесуальний статус у кримінальному провадженні). З цією метою також можуть проводитися такі тактичні операції «Збір первинної інформації», «Захист доказів» та ін.

Форми протидії, пов'язані з впливом на учасників кримінального судочинства можуть бути нейтралізовані шляхом застосування запобіжних заходів. Саме тому в обґрунтування своїх клопотань представники органів досудового розслідування та прокуратури покладають такі ризики, як перешкодження кримінальному провадженню, зокрема шляхом негативного впливу на хід досудового розслідування, перешкодження проведенню слідчих (розшукових) дій, узгодження своїх показань із показаннями інших осіб, які визнані свідками, надання порад іншим учасникам справи з урахуванням відомих йому обставин справи, схилення свідків до дачі завідомо неправдивих показань в ході досудового розслідування, з метою створення алібі підозрюваного у тому числі щодо його непричетності до вчинення інкримінованого йому кримінального правопорушення¹¹.

Також у контексті забезпечення безпеки потерпілого та свідків у кримінальному провадженні, а також інших учасників кримінального провадження можуть бути реалізовані заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»¹².

Окрім впливу на учасників кримінального провадження під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності також часто реалізуються форми протидії, пов'язані з протиправним втручанням у діяльність судових органів та осіб, які забезпечують правосуддя та розслідування. Сучасною доктриною кримінального права

встановлено кримінальну відповідальність за подібні діяння, тому тут необхідно звернутися до кримінально-правових засобів нейтралізації протидії. Водночас коли такі дії мають корумповане підґрунтя, то тут слід також виходити передусім з кримінально-правової оцінки подій, що сталися. Залежно від особливостей ситуації, що сталася

¹¹ Ухвала Галицького районного суду м. Львова від 07.06.2024 у справі від №461/4543/24. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/119577982/>

¹² Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

необхідно або вдатися до відсторонення слідчого (детектива) від розслідування, або відкрити кримінальне провадження, а інколи — вдатися до реалізації обох засобів.

У цілях нейтралізації дій, реалізованих підозрюваним, використовувати слід усі ті засоби, що передбачені та допустимі чинним законодавством, проте вони не завжди можуть дати очікуваний результат. Це передусім зумовлено тим, що такі форми визнаються способом реалізації стратегії захисту підозрюваного.

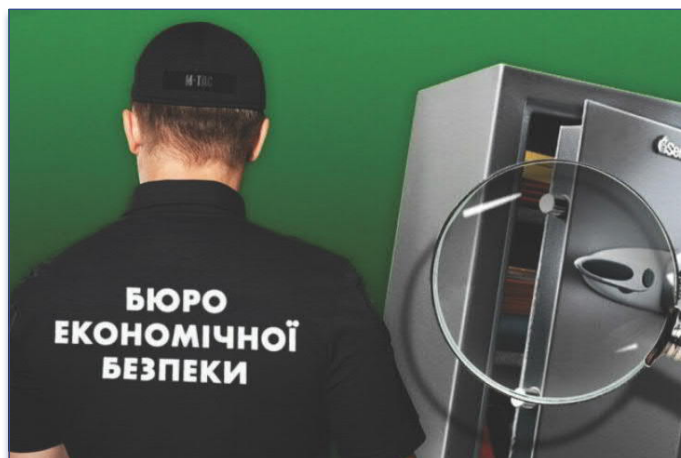
Висновки. Отже, правові засади нейтралізації протидії розслідуванню пов'язані з положеннями чинного законодавства. Це означає, що всі ті засоби, реалізовані стороною захисту в цьому контексті, мають бути законними.

Для позначення всіх можливих форм поведінки представників органів досудового розслідування слід оперувати поняттям «засіб», а їх традиційна диференціація передбачає визначення правових (передусім кримінально-правових і кримінальних процесуальних) та організаційних засобів.

Кримінально-правові засоби передбачають притягнення особи до відповідальності за вчинення тих діянь, що передбачені основною частиною КК України, кримінальні процесуальні засоби включають слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, а також заходи забезпечення кримінального провадження. Організаційні засоби нейтралізації протидії розслідуванню стосуються ефективної комбінації кримінально-правових і кримінальних процесуальних засобів, комплексного залучення необхідних сил і засобів, налагодження ефективної взаємодії, у тому числі з носіями спеціальних знань, планування тощо. Визначення конкретних засобів нейтралізації протидії розслідуванню кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності здійснено на підставі врахування типових форм протидії, реалізованих особами, зацікавленими в результатах кримінального провадження.

References

- Aleksandrenko, O. V. (2004). *Kryminalistychni problemy podolannia protyidii rozsliduvanniu* : dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kyiv. 184 s. [in Ukrainian].
- Buzoveria, Ye. V. (2018). Do pytannia neitralizatsii protyidii vyjavlenniu ta rozsliduvanniu zlochyniv. Aktualni problemy pravovoi nauky i derzhavotvorennia v Ukraini v konteksti pravovoi intehratsii: materialy XI mizhnar. naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Sumy, 18-19 travnia 2018 roku). Sumy : Vydavnychiy dim «Eldorado». S. 87-90. [in Ukrainian].
- Vasylykovskiy, O. V., Radetskiy S. V. (2024). Vykorystannia kryminalistychnykh znan pid chas neitralizatsii protyidii rozsliduvanniu. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Seriia: Yurysprudentsiia. № 70. S. 82-85. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.70.16>. [in Ukrainian].
- Holovko, M. B. (2017). Kryminalistyka (Kryminalistychna taktyka): navch. posib. / M. B Holovko, L. A. Ostapenko, I. P Osypenko, M. P. Chernenok. Chernihiv: Chernihivskiy natsionalnyi tekhnolohichnyi universytet. 220 s. [in Ukrainian].

- Hrytsiuk, I. V. (2012). *Protydiia rozsliduvanniu zlochyniv u sferi opodatkuvannia* : dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Irpin. 259 s. [in Ukrainian].
- Luk'ianchikov, Ye. D., Luk'ianchikov, B. Ye., Mykytenko, O. B. (2024). *Taktychni zasoby podolannia protydyi rozsliduvanniu. Innovative Approaches to the Progressive Solution of Scientific Research Problems: XVI International scientific and practical conference (Valencia, March 27-29, 2024) Valencia, Spain. International Scientific Unity*. S. 68-74. [in Ukrainian].
- Niedov, R. S. (2024). *Deiaki osoblyvosti zdiisnennia zakhodiv, spriamovanykh na neitralizatsiiu detektyvamy Natsionalnoho antykoruptsiinoho biuro Ukrainy protydyi rozsliduvanniu koruptsiinykh kryminalnykh pravoporushen. Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretychni i prykladni aspekty: mater. VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Chastyna II (m. Dnipro, 15.03.2024). Dnipro : DDUVS*. S. 127-130. [in Ukrainian].
- Piddubnyi, V. V. (2020). *Podolannia protydyi rozsliduvanniu zlochyniv ekonomichnoi spriamovanosti* : dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kharkiv. 260 s. [in Ukrainian].
- Pro zabezpechennia bezpeky osib, yaki berut uchast u kryminalnomu sudochynstvi : Zakon Ukrainy vid 23 hrudnia 1993 r. № 3782-XII. BD «Zakonodavstvo Ukrainy». VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>. [in Ukrainian].*
- Romtsiv, O. I. (2016). *Osoblyvosti podolannia protydyi pid chas rozsliduvannia zlochyniv u sferi sluzhbovoi diialnosti* : dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Lviv. 226 s. [in Ukrainian].
- Slovyk. Portal ukrainskoi movy ta kultury (2024). URL: <https://slovyk.ua/index.php?swrd=%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B1>. [in Ukrainian].
- Ukhvala Halytskoho raionnoho sudu m. Lvova vid 07.06.2024 u spravi vid №461/4543/24. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/119577982/>. [in Ukrainian].

Received by Editorial Board: 07.12.2024

Suggested Citation:

Богданюк, Р. (2024). Правові засади та організаційні засоби подолання протидії під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. *Архів кримінології та судових наук*. 2 (10). 169-176. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.10.2024.14>

